

Садржај - Србија

<i>Како пријавити корупцију и остварити правну заштиту?</i>	3
<i>Основне информације о узбуњивању</i>	4
Шта је узбуњивање?	4
Ко може бити узбуњивач?.....	4
Када узбуњивач има право на заштиту?	4
Да ли је дозвољено анонимно узбуњивање?	5
Да ли се пријава корупције од стране узбуњивача третира као поверљива?.....	5
Које неправилности могу бити пријављене?.....	5
Да ли је за узбуњивање неопходно имати доказе или је довољно да се узбуњивање врши на основу разумног уверења?.....	5
Какву заштиту Закон пружа узбуњивачима?	6
Шта је злоупотреба узбуњивања и које су посљедице?	6
Да ли су узбуњивачи изузети од дисциплинске, парничне или кривичне одговорности?	6
<i>Поступак узбуњивања</i>	7
Које врсте узбуњивања постоје?	7
Коме се врши унутрашње узбуњивање и на који начин?	7
Који поступак се проводи након унутрашњег узбуњивања?	8
Шта је спољашње узбуњивање?	8
Који поступак се проводи након спољашњег узбуњивања?.....	9
Шта је узбуњивање јавности?	9
<i>Заштита узбуњивача од штетних радњи</i>	11
У односу на коју врсту одмазде узбуњивач ужива заштиту?	11
Какву заштиту може добити узбуњивач који трпи одмазду?	11
Коме се и у ком року подноси тужба?.....	12
Шта је привремена судска мера?	13
Ако узбуњивач добије отказ, ком суду се обраћа да би поништио решење о отказу?.....	13
<i>Правна помоћ</i>	15
Коме узбуњивач може да се обрати за правну помоћ?	15
Које су додатне информације о поступку узбуњивања доступне?	15

Министарство правде објавило је 2015. године кратак водич кроз Закон о заштити узуњивача:.....	15
https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/9719/sve-o-uzbunjivacima-.php	15
<i>Додатни извори информација .....</i>	<i>16</i>

Како пријавити корупцију и остварити правну заштиту?

Овај садржај има за циљ да јавности пружи информације о могућностима заштићеног пријављивања корупције у Републици Србији. У наставку можете сазнати шта подразумева заштићено пријављивање, ко може пријавити корупцију, те које се неправилности могу пријавити. Такође, можете се информисати о начинима подношења пријаве, као и коме је могуће поднети пријаву. У садржају који следи дају се информације о могућностима заштите од штетних радњи које могу бити подузете ради одвраћања од подношења пријаве или одмазде због поднесене пријаве.

На основу информација које следе можете проценити информације које имате на располагању, а које могу упућивати на корупцију, те донети одлуку да ли ваша сазнања пружају основ за заштићено пријављивање корупције те које су могуће последице како пријављивања корупције тако и злоупотребе пријављивања корупције.

Овај садржај је израђен на основу важећих прописа, првенствено Закона о заштити узбуњивача. Информације које су предочене немају функцију правног савета те се за ову сврху препоручује детаљно консултовање законског текста и обраћање надлежним телима. У садржају који следи дају се информације о институцијама и организацијама које пружају правну помоћ.

Основне информације о узбуњивању

Шта је узбуњивање?

Према Закону о заштити узбуњивача (“Службени гласник Републике Србије” број: 128/2014, доступан на <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2014/128/1/reg>, у даљем тексту: Закон),

узбуњивање је откривање информације о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и ради спречавања штете великих размера.

Узбуњивање није ограничено на једну област. Може се пријавити било које кршење прописа, без обзира на то да ли је штета од тог кршења мала или велика.

Ко може бити узбуњивач?

Узбуњивач је искључиво физичко лице. Правна лица не могу бити узбуњивачи.

Узбуњивач не мора бити стално запослен код послодавца код ког врши узбуњивање. Закон наводи да узбуњивач може бити радно ангажован, што подразумева све врсте ангажовања – стални радни однос, радни однос на одређено време, повремене послове, волонтерски рад, обављање функције.

Узбуњивачи могу бити и кандидати за запослење (особе које су током конкурса за посао приметиле неке неправилности и пријавиле их) и особе које користе услуге државних и других органа, носилаца јавних овлашћења или јавних служби. Такође, узбуњивачи могу бити особе које имају пословну сарадњу са неком државном или приватном фирмом или имају право власништва на неком привредном друштву (сувласници, акционари).

Када узбуњивач има право на заштиту?

Узбуњивач има право на заштиту ако испуњава три услова:

1. узбуњивач мора да изврши узбуњивање код послодавца или овлашћеног органа (јавно тужилаштво, полиција, инспекција, Агенција за спречавање корупције, Заштитник грађана...) или да узбуни јавност на начин прописан Законом. Узбуњивач може да изабере на који ће начин извршити узбуњивање, с тим да код узбуњивања јавности важе посебна правила. Да би се јавност узбунила пре него што се изврши узбуњивање преко послодавца или овлашћеног органа потребно је да постоји непосредна опасност по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, опасност од настанка штете великих размера односно да постоји опасност да би докази могли бити уништени;
2. узбуњивач мора да открије информацију у року од једне године од дана сазнања за извршену радњу због које врши узбуњивање (субјективни рок), а најкасније у року од десет година од дана извршења те радње (објективни рок);

3. информација коју узбуњивач открива мора у тренутку узбуњивања да буде таква да у њену истинитост може да поверује особа са просечним знањем и искуством као и узбуњивач. Ако се таква информација после поступања надлежних органа испостави као неистинита, узбуњивач не сноси негативне последице и не одговара за злоупотребу.

Да ли је дозвољено анонимно узбуњивање?

Анонимно узбуњивање је дозвољено и надлежни органи имају обавезу да поступе и по анонимним пријавама.

Да ли се пријава корупције од стране узбуњивача третира као поверљива?

Лице које је код послодавца овлашћено за пријем информације дужно је да штити податке о личности узбуњивача, односно податке на основу којих се може открити идентитет узбуњивача, осим ако се узбуњивач не сагласи са откривањем тих података, а у складу са Законом о заштити података о личности ("Службени гласник Републике Србије" број: 87/2018).

Додатно, и свако друго лице које сазна ове податке дужно је да штити те податке.

Лице овлашћено за пријем информације дужно је да приликом пријема информације, обавести узбуњивача да његов идентитет може бити откривен надлежном органу, ако без откривања идентитета узбуњивача не би било могуће поступање тог органа, као и да га обавести о мерама заштите учесника у кривичном поступку.

Ако је у току поступка неопходно да се открије идентитет узбуњивача, лице овлашћено за пријем информације дужно је да о томе, пре откривања идентитета, обавести узбуњивача.

Лични подаци узбуњивача не смеју се саопштити лицу на које се указује узбуњивањем, ако посебним законом није другачије прописано, нпр. у кривичном поступку.

Које неправилности могу бити пријављене?

Узбуњивач може пријавити било које кршење прописа.

Да ли је за узбуњивање неопходно имати доказе или је довољно да се узбуњивање врши на основу разумног уверења?

Довољно је да узбуњивач открије информацију која је у тренутку узбуњивања таква да у њену истинитост може да поверује особа са просечним знањем и искуством као и узбуњивач. Овим је омогућено да се истражује оно што узбуњивач пријави а не да се истражују мотиви узбуњивача да пријави неку незаконитост.

Узбуњивач не одговара за истинитост информације. Ако се откривена информација после поступања надлежних органа испостави као неистинита, узбуњивач не сноси негативне последице и не одговара за злоупотребу.

Какву заштиту Закон пружа узбуњивачима?

Узбуњивачи имају право на судску заштиту ако трпе штетне последице због узбуњивања. Законом

Сваки послодавац има обавезу да штити запослене који пријаве неку злоупотребу. Кршење те обавезе носи прекршајне казне.

Друга заштита, од стране неког органа, као што су тужилаштво или Агенција за спречавање корупције, није прописана Законом.

Право на заштиту имају и лица која нису узбуњивачи:

1. повезано лице – ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због повезаности са узбуњивачем (ово се посебно односи на чланове породице или колеге које узбуњивачу помажу да изврши узбуњивање)
2. лице за које се погрешно сматра да је узбуњивач – ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња јер је лице које је предузело штетну радњу погрешно сматрало да је то лице узбуњивач, односно повезано лице
3. лице које врши службену дужност – ако је у вршењу службене дужности доставило информацију има право на заштиту као узбуњивач ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због достављања те информације
4. лице које тражи податке у вези са информацијом – ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због тражења тих података.

Шта је злоупотреба узбуњивања и које су посљедице?

Под злоупотребом узбуњивања подразумева се поступање оног лица које достави информацију за коју зна да је неистинита или у замену за информацију тражи противправну корист.

Таква особа нема право на судску заштиту.

Да ли су узбуњивачи изузети од дисциплинске, парничне или кривичне одговорности?

Узбуњивачи нису *a priori* заштићени од дисциплинске, парничне или кривичне одговорности. Међутим, ако учине вероватним да је дисциплински или други поступак одмазда због учињеног узбуњивања, узбуњивачи имају право на судску заштиту.

Поступак узбуњивања

Које врсте узбуњивања постоје?

Законом су прописане три врсте узбуњивања: унутрашње (послодавцу), спољашње (овлашћеном државном органу) и јавно (путем медија или на неки други јавни начин).

Узбуњивач има могућност да изврши унутрашње или спољашње узбуњивање. Да би узбуњивач извршио спољашње узбуњивање, није потребно да је пре тога извршио унутрашње узбуњивање.

Јавност се може узбунити тек након претходног обраћања послодавцу или овлашћеном органу.

Коме се врши унутрашње узбуњивање и на који начин?

Унутрашње узбуњивање је откривање информације лицу које је послодавац овластио за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем. Ово лице је дужно да реагује одмах по добијању информације без одлагања, а најкасније 15 дана од пријема информације. Такође, овлашћено лице је дужно, као и сва лица која дођу у додир са подацима о личности узбуњивача, да те податке штити. Ово лице је дужно да узбуњивачу пружи све информације о току поступка и увид у сву документацију везану за узбуњивање.

Писмено достављање информације у вези са унутрашњим узбуњивањем може се учинити непосредном предајом писмена о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем, обичном или препорученом поштом, као и електронском поштом, у складу са законом, уколико постоје техничке могућности.

Усмено достављање информације у вези са унутрашњим узбуњивањем врши се усмено на записник.

У складу са Законом, послодавац је орган Републике Србије, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, носилац јавних овлашћења или јавна служба, правно лице (без обзира на власничку структуру) или предузетник који радно ангажује једно или више лица.

Сваки послодавац независно од броја запослених, дужан је:

- да свим радно ангажованим лицима достави писмено обавештење о правима из Закона о заштити узбуњивача
- да одреди лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем
- да у, оквиру својих овлашћења, предузме мере ради отклањања утврђених неправилности у вези са узбуњивањем
- да, у оквиру својих овлашћења, заштити узбуњивача од одмазде, као и да предузме неопходне мере ради обустављања одмазде и отклањања њених последица

- да не предузима никакве радње да би открио идентитет узбуњивача који је послао анонимну информацију
- уколико би поступак надлежних органа захтевао откривање идентитета узбуњивача као начина да се информација испита, послодавац је дужан да о тој могућности претходно обавести узбуњивача

Поред обавеза које има сваки послодавац независно од броја запослених, послодавац који има више од десет запослених дужан је још и да правилником (општи акт) уреди поступак унутрашњег узбуњивања. Послодавац је дужан да на видном месту, доступном сваком радно ангажованом лицу, као и на интернет страници послодавца (ако постоје техничке могућности) истакне општи акт. Одредбе правилника о поступку унутрашњег узбуњивања морају бити у складу са Законом о заштити узбуњивача и подзаконским актом министра надлежног за послове правосуђа (Правилник о унутрашњем узбуњивању, Службени гласник Републике Србије, бр. 49/2015 и 44/2018, доступан на

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2015/49/1/reg>

којим се ближе уређује начин унутрашњег узбуњивања, начин одређивања овлашћеног лица код послодавца, као и друга питања од значаја за унутрашње узбуњивање код послодавца који има више од десет запослених. Одредбе правилника послодавца које нису у складу са Законом о заштити узбуњивача и прописима донетим на основу закона, ништаве су.

Који поступак се проводи након унутрашњег узбуњивања?

Поступак унутрашњег узбуњивања започиње достављањем информације послодавцу или лицу које је послодавац овластио за пријем и вођење поступка у вези са узбуњивањем. Од тог момента тече рок који по Закону послодавац има да реагује.

Послодавац је дужан да поступи по информацији без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана пријема информације. Послодавац је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка у року од 15 дана од дана окончања поступка унутрашњег узбуњивања. Послодавац је дужан да, на захтев узбуњивача, пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку.

Послодавац је дужан да у оквиру својих овлашћења предузме мере ради отклањања утврђених неправилности.

Шта је спољашње узбуњивање?

Спољашње узбуњивање је откривање информације овлашћеном органу изван послодавца, а то може бити јавно тужилаштво, надлежна инспекција, Повереник за информације од јавног значаја, Агенција за спречавање корупције или неки други орган.

Овлашћени орган је орган Републике Србије (нпр. Народна скупштина, Влада РС, Председник РС, Уставни суд, министарства, инспекције, Агенција за спречавање корупције, Повереник за

информације од јавног значаја, бројне републичке агенције, заводи, дирекције, фондови...), територијалне аутономије (Скупштина АП Војводине, Влада АП Војводине, покрајински секретаријати, покрајински фондови...), јединице локалне самоуправе – општине, градови и Град Београд (скупштина општине/града, председник општине/градоначелник, заводи, фондови, установе и јавна предузећа чији је оснивач локална самоуправа...) или носилац јавних овлашћења (адвокатска комора, коморе у области здравства...) надлежан да поступа по информацији којом се врши узбуњивање, у складу са посебним законом који регулише одређену правну област. Тако, уколико се открива информација о сукобу интереса функционера, овлашћени орган је Агенција за спречавање против корупције. Уколико би се откривала информација о томе да ваш послодавац ангажује раднике без закључења икаквог уговора о радном ангажовању („рад на црно“), овлашћени орган је инспекција рада.

Који поступак се проводи након спољашњег узбуњивања?

Поступак спољашњег узбуњивања започиње достављањем информације, као и доказа, ако је узбуњивач у њиховом поседу, овлашћеном органу. Ако се узбуњивање односи на лица радно ангажована у овлашћеном органу, узбуњивач ће се обратити руководиоцу тог органа, а ако се узбуњивање односи на руководиоца овлашћеног органа, узбуњивач ће се обратити руководиоцу непосредно надређеног органа.

Овлашћени орган је дужан да поступи по информацији којом се врши спољашње узбуњивање у року од 15 дана од дана пријема информације. Овлашћени орган је дужан да, на захтев узбуњивача, пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку, у складу са законом. Овлашћени орган је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка спољашњег узбуњивања по његовом окончању, у складу са законом.

Ако орган коме је достављена информација није надлежан за поступање у вези са узбуњивањем, он је дужан да проследи информацију надлежном органу у року од 15 дана од дана пријема и о томе истовремено обавести узбуњивача.

Ако узбуњивач није дао сагласност да се његов идентитет открије, овлашћени орган који је примио обавештење од узбуњивача, а није надлежан за поступање, дужан је да пре прослеђивања тог обавештења надлежном органу претходно затражи сагласност узбуњивача, ако законом није прописано другачије.

Шта је узбуњивање јавности?

Узбуњивање јавности је откривање информације средствима јавног информисања, путем интернета, на јавним скуповима или на други начин којим се обавештење може учинити доступним јавности.

Јавност се може узбунити тек након претходног обраћања послодавцу или овлашћеном органу. Без претходног обавештавања послодавца или овлашћеног органа, јавност се може узбунити у случају непосредне опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, да би се спречила штета великих размера, односно ако постоји непосредна опасност од уништења доказа. Приликом

узбуњивања јавности узбуњивач је дужан да поштује претпоставку невиности окривљеног, право на заштиту података о личности, као и да не угрожава вођење судског поступка.

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач је дужан да се прво обрати послодавцу, а ако се информација односи на лице које је овлашћено да поступа по информацији, информација се подноси руководиоцу послодавца. Изузетно, у случају да се информација односи на руководиоца послодавца, информација се подноси овлашћеном органу.

Узбуњивач се може обратити овлашћеном органу и у случају да послодавац није у року од 15 дана поступио по информацији у којој су садржани тајни подаци, односно ако није одговорио или није предузео одговарајуће мере из своје надлежности.

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач који има обавезу чувања тајне не може узбунити јавност, већ се мора обратити послодавцу, а ако овај не реагује у року од 15 дана, онда овлашћеном органу.

Под тајним подацима сматрају се подаци који су у складу са прописима о тајности података претходно означени као тајни. Тајним податком се не сматра податак који је означен као тајна ради прикривања кривичног дела или прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања органа јавне власти.

Предвиђено је да ће се новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казнити за прекршај послодавац – правно лице, новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, док ће се новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара казнити предузетник ако:

1. узбуњивача не заштити од штетне радње или не предузме неопходне мере ради обустављања штетне радње и отклањања последица штетне радње, у оквиру својих овлашћења
2. свим радно ангажованим лицима не достави писмено обавештење о правима из овог Закона
3. не одреди лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем
4. у прописаном року не поступи по информацији
5. у прописаном року не обавести узбуњивача о исходу поступка у складу са законом б. узбуњивачу, на његов захтев, не пружи обавештења о току и радњама преузетим у поступку или ако не омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку у складу са законом.

Заштита узбуњивача од штетних радњи

У односу на коју врсту одмазде узбуњивач ужива заштиту?

Закон предвиђа да послодавац не сме чињењем или нечињењем да стави узбуњивача у неповољнији положај због тога што је он пријавио неку злоупотребу, а нарочито ако се неповољнији положај односи на:

- 1) запошљавање;
- 2) стицање својства приправника или волонтера;
- 3) рад ван радног односа;
- 4) образовање, оспособљавање или стручно усавршавање;
- 5) напредовање на послу, оцењивање, стицање или губитак звања;
- 6) дисциплинске мере и казне;
- 7) услове рада;
- 8) престанак радног односа;
- 9) зараду и друге накнаде из радног односа;
- 10) учешће у добити послодавца;
- 11) исплату награде и отпремнине;
- 12) распоређивање или премештај на друго радно место;
- 13) непредузимање мера ради заштите због узнемиравања од стране других лица;
- 14) упућивање на обавезне здравствене прегледе или упућивање на прегледе ради оцене радне способности.

Стављање узбуњивача чињењем или нечињењем у неповољнији положај због узбуњивања представља штетну последицу, због које узбуњивач има право на судску заштиту.

Какву заштиту може добити узбуњивач који трпи одмазду?

Када је према њему подузета штетна радња, односно када трпи одмазду, узбуњивач може путем тужбе тражити заштиту од суда.

Коме се и у ком року подноси тужба?

Тужба за заштиту у вези са узбуњивањем подноси се вишем суду. Надлежан је виши суд према месту предузимања штетне радње или према месту пребивалишта узбуњивача. Виши суд одлучује у првом степену, а у поступку по жалби одлуку доноси Апелациони суд. Тужба за заштиту у вези са узбуњивањем се подноси у року од шест месеци од када узбуњивач сазна за штетну радњу предузету према њему, односно у року од три године од када је штетна радња према узбуњивачу предузета. Рок од шест месеци се назива субјективним, а рок од три године - објективним роком. Уколико се тужба не поднесе у овим роковима, наступа застарелост, односно губи се право на судску заштиту у односу на конкретну штетну радњу. Поступак је хитан.

Садржина тужбе је прописана Законом о парничном поступку (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2011/72/2/reg>) – означавање суда, име и презиме, пословно име и презиме привредног друштва или другог субјекта, пребивалиште или боравиште, односно седиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника ако их имају, предмет спора, захтев у погледу главне ствари и споредних тражења, чињенице на којим тужилац заснива свој захтев, доказе којима се утврђују ове чињенице, вредност предмета спора, потпис подносиоца тужбе.

Тужба у вези са узбуњивањем може садржати један или више тужбених захтева. Тим захтевима може се тражити:

- утврђење да је према тужиоцу предузета штетна радња
- забрана вршења и понављања те радње
- уклањање последица штетне радње
- накнада штете, материјалне и нематеријалне
- објављивање пресуде у јавном гласилу о трошку туженог.

Терет доказивања је на туженом. То значи да ако у току поступка (у радном спору) тужилац, односно узбуњивач, учини вероватним да је предузета штетна радња (нпр. отказ) у вези са узбуњивањем, онда је на туженом, односно послодавцу, терет доказивања. Послодавац, односно тужени, ће, да би успео у спору, морати да докаже да штетна радња није у вези са узбуњивањем.

У поступку због заштите у вези са узбуњивањем од узбуњивача се не тражи да докаже своје тврдње већ да их учини вероватним. Када узбуњивач укаже на могућу узрочно-последичну везу између отказа и узбуњивања, терет доказивања у даљем току процеса је на туженом који треба да докаже да штетна радња није у вези са извршеним узбуњивањем.

У поступку за заштиту у вези са узбуњивањем суд има право да сам одређује извођење одређених доказа ради утврђивања чињеница од значаја за исход поступка, без обзира да ли су извођење таквих доказа странке предложили. Суд је овлашћен и да посебно утврди чињенице које међу странкама нису спорне. Наиме, у поступку заштите у вези са узбуњивањем предвиђен је изузетак од општег правила те, ради ефикасније заштите узбуњивача и утврђивање истине, суд може сам

одредити извођење одређених доказа без обзира да ли су их странке предвиделе и утврђивати чињенице које међу странкама нису спорне, а које су битне. Ако узбуњивач није свестан да постоји доказ који му може помоћи, не зна за њега или га из било ког другог разлога превиди, онда суд уместо њега може извести тај доказ и тиме битно утицати на исход поступка и самим тим помоћи узбуњивачу.

Шта је привремена судска мера?

Привремена мера омогућава суду да одмах заустави одмазду према узбуњивачу и да је онемогући све док траје судски поступак. Ово, на пример, значи да виши суд може да врати на посао узбуњивача који је добио отказ и да му омогући да ради и зарађује док год траје судски поступак са послодавцем. Предлог за одређивање привремене мере узбуњивач може поднети пре подношења тужбе за узбуњивање, у току главне расправе, па и после окончања поступка, све док извршење не буде спроведено.

Суд одређује привремену меру на предлог странке, али је може одредити и по службеној дужности. Привременом мером може се тражити забрана вршења штетне радње, одлагање дејства појединачног акта, као и отклањање последица изазваних штетном радњом. Привремене мере суд одређује у складу са Законом о извршењу и обезбеђењу (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2015/106/1/reg/20200204>).

Уколико се предлог за одређивање привремене мере подноси пре тужбе, овакав предлог узбуњивач подноси вишем суду. Виши суд одлучује да ли ће предлог за одређивање привремене мере усвојити, односно да ли ће зауставити одмазду над узбуњивачем у виду отказа, на пример. Уколико виши суд одреди привремену меру, онда ће одредити и рок у којем се надлежном суду – основном, управном или вишем суду подноси тужба за оспоравање акта којим послодавац врши одмазду. Суд ће у решењу навести који је то суд.

Ако је реч о отказу или премештају на лошије радно место, тужба се подноси основном или управном суду. Ако узбуњивач, на пример, трпи злостављање на раду али је и даље код истог послодавца на истом радном месту, тужба у вези са узбуњивањем подноси се вишем суду.

Ако узбуњивач добије отказ, ком суду се обраћа да би поништио решење о отказу?

Виши суд може да донесе привремену меру којом се узбуњивач, за кога суд утврди да је добио отказ због узбуњивања, одмах враћа на посао, али се том привременом мером не поништава само решење о отказу. Ово решење се побија у посебном процесу, посебном тужбом узбуњивача у радном спору, током кога узбуњивача штити привремена мера вишег суда. Закон прописује да се тужбом у вези са узбуњивањем не може побијати законитост појединачног акта послодавца којим је решавано о правима, обавезама и одговорностима запосленог по основу рада (на пример отказ), већ се то мора учинити у посебном спору, односно у радном спору. То значи да узбуњивач који је добио отказ мора поднети тужбу за поништај таквог решења или пред судом опште надлежности (основни суд) или пред судом посебне надлежности (управни суд). Ови судови оцењују законитост аката којима се повређују права запослених уз примену посебних прописа – Закона о раду, Закона о државним службеницима, итд. У радном спору који је покренут пред основним или управним судом за поништај незаконитог решења, тужилац треба да истакне и навод да је незаконити акт донет због његовог узбуњивања. Истицање навода да појединачни акт послодавца (нпр. решење о

отказу уговора о раду) представља штетну радњу у вези са узбуњивањем мора се истаћи или у тужби или најкасније на припремном рочишту, а после тога само ако подносилац навода учини вероватним да без своје кривице није могао раније да изнесе тај навод.

Правна помоћ

Коме узбуњивач може да се обрати за правну помоћ?

Законом није прописано да било који државни орган пружа правну помоћ узбуњивачима. Према Закону о бесплатној правној помоћи („Службени гласник РС“, број 87 од 13. новембра 2018. године) право на бесплатну правну помоћ адвоката може да добије особа која:

1) испуњава услове да буде корисник права на новчану социјалну помоћ сагласно закону којим се уређује социјална заштита или корисник права на дечији додаток сагласно закону којим се уређује финансијска подршка породици са децом, као и члановима његове породице односно заједничког домаћинства, чији је круг одређен овим законима;

2) не испуњава услове да буде корисник права на новчану социјалну помоћ или на дечији додаток, али би због плаћања правне помоћи из сопствених прихода у конкретној правној ствари испунило услове да постане корисник права на новчану социјалну помоћ или на дечији додаток.

У овим случајевима, држава преузима обавезу плаћања адвокатских трошкова.

Министарство правде води списак регистрованих пружалаца бесплатне правне подршке: <https://www.mpravde.gov.rs/sr/tekst/26374/spisak-registrovanih-pruzalaca-besplatne-pravne-podrske.php>

Једина организација која пружа правну помоћ узбуњивачима је Пиштаљка (pistaljka.rs). Ова правна помоћ обухвата савет и заступање и бесплатна је.

Које су додатне информације о поступку узбуњивања доступне?

Министарство правде објавило је 2015. године кратак водич кроз Закон о заштити узбуњивача:

<https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/9719/sve-o-uzbunjivacima-.php>

Пројекат за одговорну власт (Government Accountability Initiative), пројекат УСАИД-а, објавио је 2019. године уз помоћ Пиштаљке препоруке за правилнике о унутрашњем узбуњивању у локалним самоуправама (<https://www.odgovornavlast.rs/wp-content/uploads/2019/09/USAID-GAI-i-Pistaljka-Preporuke-za-pravilnike-o-uzbunjivanju-za-JSL-1.pdf>).

Пиштаљка је објавила Приручник за узбуњиваче 2015. године који је доступан на https://pistaljka.rs/public/banners/prirucnik_za_uzbunjivace.pdf.

Транспарентност Србија је 2017. године објавила публикацију ”Закон о заштити узбуњивача: Које је значење норми и где се могу побољшати”, која је доступна на

<https://www.transparentnost.org.rs/images/stories/inicijativeianalize/Zakon%20o%20zastiti%20uzbunjivaca%20-%20koje%20znacenje%20normi%20igde%20se%20mogu%20poboljsati.pdf>

Додатни извори информација

Коментар Закона о заштити узбуњивача, аутора Мирјана Мартић и Маријана Шарац, је објављен 2015. године. Информације о овој књизи, чија електронска верзија није доступна, се налази на [линк](#).